

СЫЛДЫСЧЫГАШ

№8
(2872) Февраль 26 2008
вторник чыл

1945 чылдың март 1-де үндезилеттинген.
1990 чылдың февраль 1-де катап тургустунган.

Хүнүн үнөрү: 7.36; ажыры: 17.50
Хүн дуртунун узуну: 10.14.
Айыны үнөрү: 8.12
Ажыры: 15.31.

Солун вторник санында үнөр.
Садар өртээ дугуржулга езугаар.

Национал төлевилел "Өөредилге"

Сылдыстың медээлери

Чаңгыс домак-биле

● Февраль 17-де Бүгү Россияга Аныяк сонгукчулунун хүнүн демдеглээн хүнде Кызылдың № 15 лицейинде тургустунган "Аныяк сонгукчу" клувунга (удуртукчузу төөгү башкызы Аяна Аранчын) 9-11 класстар аразына "Бистер — келир үениң сонгукчулары бис", "Мен сонгуур эргелиг мен", "Мен келир үениң Президентизи мен" деп конкурстарны эрттирген болгаш тиилекчилерни өртектиг белектер-биле шаннаан.

● Москвада ажылдап-чурттап, өөренип турар тывалар Шагаа байырлалын "Космос" аалчылар бажыңына байырлыгы-биле демдеглээннер.

● Амгы үеде Кызыл хоорайга 20 уруглар садтарын, 9 школаларны немей тудары негеттинип турар, ычангаш Мурнуу микрорайонга 625 өөреникчи өөренир школаның тудуу эгелээр.

● 1974 чылдан бээр Аныяк көрүкчүлөр театрының (ТЮЗ) уран чүүл удуртукчузу, режиссер Айлана Леонидовна Чадамба юбилейин демдеглеп эрттирген.

● Тывада чаш уругларның төрүттүнери сөөлгү чылда барык 25 хууга өскөн.

● Амгы үеде Тываның күрүне университетинде, аңгы-аңгы эртем-шинчилел институттарында, өске-даа дээди өөредилге черлериниң салбырларында, школаларда 30 эртем докторлары, аңгы-аңгы эртемнериниң 318 кандидаттары ажылдап турар болза, Россияның 159 хоорайларында 40 аспирантылар эртем адын, а 18 кижини эртем доктору атты камгалаары-биле белеткенип турар.

● "Пор-Бажын" фондузу бо чылын Үстүү-Хүрээни катап тургузары-биле тудуг ажылдарын эгелээр.

● Узуну 460 км хемчээлдиг Курагино-Кызыл Демир-орунун тудуунун Тываның девискээринде 230 км кезээниң 80 км — даглыг черлер, 100 км — суг, үер алыр черлер таваржып турары-биле онзагай болуп, аңаа бирээзиниң узуну 3 км 150 м, ийигизиниң 900 м ийи тоннельди, 580 кылымал тудугларны, оларның 87 — ортумак, 18 — улуг көвүрүглери тударына 15-тен 18 муң чедир ажылчынарны кириштирерин планнап турар.

● Эрткен чылдың сентябрь 11-де Кызылдың № 8 база 15 школаларында частыр чүүлдер салганының дугайында дөрт меге медээ берген № 8 школаның өөреникчилери туттурган болгаш оларга хамаарыштыр кеземче херээн оттурган.

● 2006 чылда болгаш 2007 чылдың 6 айларында 414 назы четпээннер шииттирген, олардан 14-15 харлыг улус 110, а 304-ү 16-17 харлыг.

● Март 1-2-де республиканың школачыларының "Келир үеже базым" деп эртем-шинчилел ажылдарының конференциясы Кызылга болуп эртер.

Адыгын СААЯ белеткээн.

ТУЛГАН ӨӨРЕНИКЧИЛЕР

Бистиң Кызыл-Даг ортумак школазында "Өөредилге" деп мурнады хөгжүдөр национал төлевилелге тураскааткан янзы-бүрү хемчеглер чоруп турар.

Чурукта: (солагай талазындан) Аңчы Иргит, Кызыл-Даг школазының директорунун кижизидилге талазы-биле оралакчызы Роза Болатовна Биче-оол, Сайын Бичелдей (ортунда), Чаян Төрештей.

Кожуун иштинге 2007 чылда "Эң эки өөреникчи" деп мөөрейге бистиң школаның өөреникчилери Бичелдей Сайын (1-4 класстар), Төрештей Чаян (5-9 класстар) тиилекчи болганнар, а Иргит

Аңчы (10-11 класстар) биле Кириш Хертеш (1-4 класстар) 2-ги черни алганнар.

Эге класс оолдары ук мөөрейге реферат номчаан, спортка күжүн шенежип, уран талантызын бараалгат-

каннар. 3 "а" класстан Сайын Бичелдей биле Конгар-оол Чимиттей дыка эки киришкеннер. Черле бо класстың башкызы Конгар-оол Вера Маратовна оолдар кижизидилгезинче кол кичизигейни салып ажылдап турар. 3 "б" класстан Кириш Хертеш, 4 класстан Айслан Хавакчол, 2 класстан Мерген Бурундукай олар дыка-ла шыырак белеткендиг болганнар.

Мөөрейге тиилекчи болган Сайын Бичелдей биле 2-ги черни алган Кириш Хертешти бистиң айттырыллары-выска харыылап бээрин дилээн бис.

Баштай Сайын Бичелдейниң класына "Лирика" бөлгүмүнүн уруглары аалдап чедер бис.

— Сайын, сен республика чөргелиг "Алдын биийр" деп чурук мөөрейинге 2005 чылдан эгелеп 3 чыл улаштыр тиилээн болгай сен. Оон ыңай кандыг мөөрейлерге киришкен сен?

(Уланчызы 2-ги армында)

МОСКВАДА ТЫВАНЫҢ ТӨЛЭЭ ЧЕРИНДЕН ФОТОМЕДЭЭ

Россия Федерациязының найысылалы — Москва хоорайда ажылдап-чурттап, өөренип турар тывалар Төлээ черинге бо-ла кээп, ужуражып, солун медээлерни билип ап, аразында янзы-бүрү спортчу маргылдааларны эртирип турарлар. Оларның хостуг үези ажыктыг, солун болзун дээш Төлээ чериниң ажылдакчылары аңгы-аңгы хемчеглерни организастанп турарын мооң адаанда чуруктар херечилеп турар. Сонуургап көрүнер, уруглар.

Национал төлевилел "Өзредилге"

ТУЛГАН ӨӨРЕНИКЧИЛЕР

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

— 2007 чылда "Авыралдыг авым — алдын хүн лег чырыгтым" деп мөөрейге диплом-биле шаңнаткан мен.

— **Кандыг чуруктар чуруурунга ынак сен?**

— Көдээ амыдырал, тайга, аът, өглер чуруксаар мен.

— **Сени кым чуруп өө-**

лак, серээ, тавак чазап билир мен, ам койгун биле черлик хаван чазап тур мен.

— **Чуну дыка чуруксаар сен?**

— Москваны.

— **Өзүп келгеш кым болуксаар сен, Сайын?**

— Чурук башкызы азы дарга.

— **"Эң эки өөреникчи"**

болдум. Эштерим оолдар дыка эки белеткедиг болган. Ынчалза-даа бо удаада мен тиилеп үндүм.

— **Кожуунга киришкеш база тиилээн болгай сен, Сайын. Ам өске эштеринге чуну күзээр-дир сен?**

— Мөөрейлерге хөй кирип, дидим, спортка ынак, кадык болурун күзээр-дир мен.

— **Кожуунга тиилээш, республиканың "Орленок" лагеринче халас путевка-биле шаңнаткан болгай сен. Дыштанга келдиң бе?**

— Ийе, ол дээш четтиргенимни илередир-дир мен. Ам-даа эки өөренир мен.

Улаштыр "Эң эки өөреникчи" деп мөөрейге 2-ги черни алган Кириш Хертештин кызынга келдивис.

Кириш 1998 чылдын август 12-де Кызыл хоорайга төрүттүнгөн. Ада-иезиниң чаңгыс оглу. Амгы үеде 3-кү класса эки өөренип турар. Эге школанын тергини эки өөреникчизи, спортсмен. Кириш — эш-өөрүрөк, хөгүлү-омак, талантылыг өөреникчи.

— **Кириш, "Чылдын"**

өөреникчизи" деп мөөрейге канчап киржиксей бердиң?

— Черле бичимден-не мөөрейлерден чыда калбас киж и мен.

— **Кандыг-кандыг мөөрейлерге киришкен сен?**

— "Начын", "А ну-ка мальчики", "Эрниң эреси", "Хамваарак" деп мөөрейлерге киришкеш, шаңналдыг черлерни чаалап ап турган мен.

— **Сцена кырынче бир дугаар звес, үргүлчү үнүп турган-дыр силер, "Чылдын" өөреникчизи 2006-га киришкеш, девидеңиң бе?**

— Эгезинде бичини девиденчиг, сүрээденчиг чорду, чоорту тогбайн бардым.

— **Киржириңерге берге болду бе?**

— Чок, ыңдыг кончуг берге чүве чок.

— **Кандыг-кандыг хевирлерлиг мөөрей-дир, Кириш? Кайызынга бергедидиң?**

— Мөөрей 6 кезектен тургустунган. Илеткел номчуурунга бергедештим. Үнүп келгеш хөй көрүкчүлөр көрүпкеш, девидексеп турдум.

— **Кайы кезээ сагыжыңга солун кылдыр артып калды?**

— Доклад номчааным-биле, солун-хөгүлүг, баштак танчы тепкеним.

Кириш Хертеш

— **"Чылдын өөреникчизи" деп мөөрейге киришкенниңге чоргаарланыр сен бе? Ам киржир күзелиң бар бе?**

— Ийе, чоргаарланмай канчаар, моон-даа сонгаар киржир мен.

— **Спортка ынак сен бе?**

— Ийе, футбол, хостуг хүреш, шыдыраага болгаш ырлаарынга ынак мен.

— **Каш харлыыңда хүрежиң эгелээн сен?**

— Садиктеп тургаш-ла эштеримни октап турган мен. Чоорту сонуургалым күштелип, секция барып эгеледим. Маргылдааларга багай звес кирип турар мен.

— **Өзүп келгеш, кым болуксаар сен?**

— Тываның баштыны болуксаар мен.

— **"Лирика" болгумунуң кижигуннериң**

Айрана КУЗЫНЗЕ, Ала-Кок САЛЧАК, Сайсуу САГДЫ.

"Мээң чайлаам". Сайын Бичелдей чураан.

реткенил?

— Бичимден тура чуруурунга ынак турган мен. Амгы үеде чурулга школазы барып турар мен. Ында башкым — бодум ачам Бичелдей Кара-оол Иргитович. Ачамның акылары шупту шевер улус. Чонар-даштан шопу-

деп мөөрейге тиилекчи болдуң. Ол дугайыңда чуну чугаалап болур сен?

— "Кызыл-Дагның усшеверлери" деп рефератты башкым Конгар-оол Вера Маратовна-биле белеткээш, номчаан мен. Кыдат танчы тептим. Спортка база эки

Ыраккы Мөңгүн-Тайга кожунунуң Мөген-Бүрен ортумаг школазында "Демир-үжүк шенелдези" (удуртукчу башкызы Наталия Хойлак-оол-овна КУУЛАР) болгумунуң уруглары "Сылдысчыгаштың" бжжикчилери болуп, редакцияже чагааларын чорудуп турар. Эргим уруглар, болгумчулерниң чаа бжжээн ажылдары-биле таныжыңар

ӨӨРЕДИГЛИГ БОЛГАН

Бистиң Мөген-Бүрен ортумаг школазынга чоокта чаа болган тыва дыл неделязынга янзы-бүрү хемчеглерни планнап эрттирген.

Мен Эдуард Донгактың "Четкерлерге чагааларым" деп номунга 8-11 класстарга болуп эрткен диспутту сонуургадым.

Чогаалдын чидиг айтыры — чурттаар оран-сава чок, чер кезип чоруур элэди оолдарның дугайында. Диспутту школаның библиотекары Л.Б. Иргит база тыва дыл, чогаал башкызы Н.Х. Куулар организастан эрттиргеннер.

Өөреникчилер салдыгган айтырылаларга идепкейлиг харыылавышаан, боттарының бодалдарын илередип турары дээштиг, солун болду. Ылангыя 10-гу, 9-ку класстың оолдары Салчак Буян, Саая Эртине, Хертек Борбак, Саая Аргыш, Иргит Аянчы болгаш

өскелер-даа идепкейлиг киришкеннер.

Диспуттуң түңнелин өөреникчилер үндүргеш, чогаалда элээди оолдарның аш-түрөңги байдалга келгени, сагыш-сеткилин чылдагааны — араганың уржуу. Ол ышкаш оолдарның ада-иези арагаже дүлдүмээн болза, оларның салым-чолу бир аңгы турар ийик деп айтыкканнар.

Автор бисти "арага-лаар чорук эки чүүлге чедирбес" дээрзин бодандырып турары өөредиглиг.

Тоожу чеже-даа кыска болза, бисти эки-бакты ылгап билдиринче кижидип турар.

Аржаана БОРБАК-ООЛ, 10 класс.

СЕТКИЛИНДЕН АЖЫЛДАП ЧОРУУР

Россия Федерациязының Президентизи Владимир Владимирович Путин кылган ажылынга харысалгалыг, бөдүүн, биче сеткилдиг киж и деп бодаар мен.

В.В. Путинниң Тывага кээп чораанын өг-бүлевис-биле солуннарда номчаан бис. Ол "Тыва дег онза чараш чер көрбээн мен" деп чугаалааны сеткилимге дыка-ла таарышты. Төрээн Тывамны күрүне баштыңының ол хире үнелээнинге чоргаарланыр-дыр мен. Бис өөреникчи-даа болзувусса, чуртта чүү бооп турарын,

"Сылдысчыгаш", "Шын" солуннарда, телевизордан билип ап турар бис. Оон аңгыда эртемнер болгаш класс башкылары национал төлевилелдер дугайында тодаргайы-биле тайылбырлап, чугаалап берип

салым-чаяанныгларны деткип турары дээртеле база Россияның Президентизи В.В. Путинниң киирген улуг үлүг-хуузу-дур. Мээң бодалым-биле, В.В. Путин дээрге уйгу-чыдын чок-карак-кызыл, сеткилинден

ажылдап чоруур, быжыг туруштуг, өскелерге үлгерлиг, бүзүрелдиг удуртукчу болгаш политик деп санаар мен.

Ол бодунуң салгакчызы кылдыр Д. А. Медведеви белеткээш, кады ам-даа ажылдаар деп турары өөрүнчүг-дур.

Угулза ХЕРТЕК, 8 "Б" класстың өөреникчизи.

Демир-үжүк шенелдези

АВАМГА

Ажы-төдү бистер дээш, Амыр-дыкын уттуштар, Аккыр чараш шырайлыг, Авам меңээ эң-не эргим. Ажыл-ишке кызымак, Аргыыр-даараар, шевер-даа, Чемзиг холдуг авамга Чоргаарланмас аргам чок. **Харжыгаш ОНДАР, 3 класс.**

Өвүр кожунунуң Саглы ортумак школазында чогаал ажылын, журналистиканы сонургап чоруур уругпарга "Демир-үжүк шенелдези" деп чогаалдыкчы бөлгүмнү башкы Париса Уйнуушкеевна СААЯ эрттирип турар. Бөлгүмде кээп турар уруглар чогаал ажылының чажыттарын биллип ап, "Сылдысчыгаш" - биле харылзажып турар. Ам бөлгүмчүлөрнүң редакцияже чоруткан ажылдарын сонургап номчунар, уруглар.

Бөлгүмчүлөр кичээл үезинде

ӨӨРҮП-ЧЕТТИРДИВИС!

Саглы ортумак школазын 2007-2008 өөрөдиге чылы чедишкениң эгелээн. Чүге дизе, школавыстың эки ажылы дээш уруглар сөөртүр чаа автобусту Чазактан шанналга алдывис. Дыка-ла өөрүнчү болду. Чуртта дөрт национал төлевилел амырларда боттанып турарын билди бис. Чоннуң калыкшылын быжыглаары, чурттар оран-саваны экижидери, өөрөдигени, көдээ ажыл-агыйны сайзырадыры мурнады хөгжүдөр чутула сорулгалар-дыр. Согулардан бо бүгүнү номчуп, телевизордан дыннап, көрүп, эштеривис-биле политинформация үезинде чугаалажып, сайгарып турар бис. "Өөрөдиге" на-

ционал төлевилел сзугаар школаларга, башкыларга, өөреникчилерге деткимчени көргүзүп турары өөрүнчү.

Кандыг-даа машина-техникага бир дугаарында ону тургузар гараж херек болгай. Ынчангаш бистин школаның одакчылары, ажылчыннары күзүн тайгандан ыяштап алгаш, дүн-хүн дивейн, шалыпкын, кежээ ажылдап тургаш, улуг, чараш, таарымчалыг гаражты тудуп доосканнар. Чаа автобус тургузар гаражывыс ажыдышыкыны солун, байырланчыг кылдыр эрткен. Школаның одакчылары, ажылчыннары гаражты хүлээдип тура, автобусту эки эдилээрин, эки өөренирин, корум-чурумнуг болурун өөреникчилерге чагаан.

Чаа автобузувустун чолаачызы Донгак Ао Оскур-оолович. Ол ажылынга бердинген, дыка харыс-салгалыг, дузааргак кижиге. Чолаачывыс өөреникчилерни кожун төвүнге болуп турар маргылдааларга, олимпиадаларга аай-дидир чедирип турар. Автобузувус ишти арыг, чылыг, чырык, делгем, таарымчалыгы аттыг. Кожуун төвү чеже-даа ырак болза, оруктун узунун билбес бис. Чаа алган автобузувус бистин өөрүшкүвүс. Ынчангаш Тываның Чазаанга, Өөрөдиге яамызынга база катап өөрүп-четтиргенивисти илереттивис.

Ай-кыс Саая, Юлия Куулар, 9 классын өөреникчилери.

ДЕТКИЖИП ЧОРУУР БИС

Мээң ачамның адын Саая Станислав Бадын-оолович дээр, ол чолаачы кижиге. Авам Альбина Надаювна эмнелдеге повардай ажылдап турар. Ачамның кады төрөөн ачылары болгаш дунмалары эңдерик. Кымынарыл дизе, эң улуг акызы Владимир Сагаанович Ооржак база Чыргал-оол, Начын-оол, Аян-оол, Иван, Шолбан Сааялар-дыр. Владимир Сагаанович, Елена Кимовна олар шупту беш ажы-

төлдү өстүрүп, кижизидип чоруур. Владимир Сагаанович Саглы сумузунуң чагырга даргазынга каш чыл ажылдаан удуртукчу. Ол чоннуң амыдыралын эки билдир, ажылынга кончүг харыс-салгалыг кижиге. Елена Кимовна хөй чылдарда школага ажылдап чораан улуг башкы.

Ачамның өске кады төрөөннери ажыл-агыйның ангы-ангы адырларында эки ажылдап турарлар.

Алышкыларның ажы-

төлүгүн санын санаар болза шуут эңдерик. Кады төрөөннениң уруглары бистер бот-боттарывыска дузалажып, деткижиң чоруур бис.

Дөргүл-төрөл билбес кижиге дөңгүр-көк буга-биле демей деп үлегер домактың утказы дыка ханы. Ынчангаш чоок дөргүл-төрелин эки билдир ап, дөргүл чорууру чугула.

Азияна СААЯ, 5 класс.

ЧАГЫП-СУРГАП ТУРАР

Бистин өг-бүлевисте шупту дөрт кижиге бар. Авамны Ооржак Анджела Тевер-ооловна, ачамны Ооржак Арзылаң Намажыкович, акымны Аян дээр. Мээң акым танчы-самга, ырлаарынга, черле уран чүүлге дыка ынак. Өг-бүлөм эң-не бичизиге, хеймери мен. Хостуг үеде номчуттунарынга, телевизор көөрүңге, агаарлаарынга, аргыттынып-дааранырынга ынак мен. Шко-

лада "Демир-үжүк шенелдези" деп бөлгүмде база киржиң турар мен. Шүлдүктер чогадырынга, чуруп-бичиңиринге база сонургалдыг мен. Авам, ачам ажы-төлү бистер кижизиге, эки кижилер боор кылдыр өстүрүп, чагып-сургап чоруур. Ынчангаш мен авам, ачамны хүндүлээр, оларга чоргаарланар мен.

Аңгыр-Чечек ООРЖАК, 5 класс.

ЧАРАШ СУУРПАРНЫҢ БИРЭЭЗИ

Мээң суурум Саглы Тываның база-бир онзагай, чараш суурларының бирээзи. Суурну долгандыр даглар хүрээлээн, делгем ховулуг. Шапкын хемчигежи Успа-Хөлче

агып кирип чыдар. Тайганында кат-чимисе, аң-мең, тоорук элбек, эм шынарлыг аржааннарлыг. Суурда үш узун кудумчу бар. Төрөөн суурумга ынак мен.

Алис ООРЖАК, 5 класс.

ЧОРГААРПАНЫР БИС

Мээң угбамны Яна дээр. Ол кара карактарлыг, сыртылааштыг, дыдыраш чаштыг. Угбам Саглы ортумак школазын эки өөрөдигелиг дооскаш, улаштыр Тываның Күрүне Университетинин физика-математика факультетинче дужаап кирип алган. Бо чылын ийи дугаар курста өөренип турар. Мээң угбам биче сеткилдиг, хүндүлээчел, дузааргак, оожум-топтут, баштакымаар аажы-чаңныг. Хостуг үезинде номчуттунарынга, аргып-дааранырынга, волейбол, баскетбол ойнаарынга ынак. Өөренип тургаш мээң угбам школаның спортчу шилиндек командазынга турган. Кожуунга болуп турган маргылдааларга че-

дишкениң киржиң, шаңнал-макталды ап турган. Доозукчу чылында суурга болуп эрткен даңгыналар конкурзуунга киришкеш, бирги черни алган. Школага болуп эртин турган эртем конференцияларының болгаш кожунунуң эртемнер олимпиадаларының идепкейлиг киржиңчизиге. Бажыңга бичип-даа анаа олурбас, кандыг-ла бир ажылды кылган туткан турар. Дуңмалары бистерни күш-ажылга өөрөдип, кижизидип, чагып-сургап чоруур улуг угбавыс. Бис угбавыска ынак болгаш хүндүлээр бис. Угбавыс — авам, ачамның чоргааралы.

Ян-Суу ООРЖАК, 7 класс.

ТӨЛЕПТИГ КИЖИЛЕР БОЛЗУН ДЭЭШ ...

Бистин өг-бүлевисте шупту беш кижиге бар. Авамны Саая Ольга Аңгыр-ооловна дээр. Ол Саглы участок эмчизинде эмчи сеестразы болуп, чоннуң кадыды дээш дүн-хүн дивейн, уйгу-дыш чок ажылдап турар. Хостуг үезинде авам амдангыг аыш-чем кылырынга, идик-хеп даараарынга, аргыттынарынга ынак. Мен база авамдан шупту чүүлдү өөренип ап турар мен. Авам биче сеткилдиг, дузааргак, хөглүг кижиге. Бажыңга авам орда бажың ишти чылыг,

чырык ышкаш сагындырар.

Ачамны Саая Хунан-оол Баяндалаевич дээр. Ачам дыка ажылгыр, кажар-хораа септээр, чазаныр, мал-миганын карактаар, бичип-даа хол курут орбас. Авам биле ачам ажы-төлү бистер эртем-билдиглиг, төлептиг кижилер болзун дээш кызып-ла чоруурлар. Ынчангаш өг-бүлевистин амыдыралы хүнден хүнге улам экижирин күзээр-дир мен.

Алига СААЯ, 5 класс.

АЖЫПЫНГА БЕРДИНГЕН, ЧҮТКҮЛДҮГ БАШКЫ

Өвүр кожуунун Ак-Чыраа суурда "Сайзанақ" уруглар садының башкызы Айлаң Кара-ооловна ТЮЛЮШ өскелерге үлегерлиг, хөй-ниитичи, ажылынга харысалга-

эрттирип турар. Дуржулгалыг башкы ажылындан хостуг үезинде аргыттынып-дааранырындан аңгыда, өгородунга ажилдап, ында Тывада үнүп турар ногааларны та-

Аваларны алгап-мактаам!

Бүгү делегейниң херээженнер хүнү — Март 8 байырлалынга уткуштур авалар, кырган-авалар база башкылар дугайында чылыг-чымчак сөстөрни бижээн материалдар, чагаалар редакцияга хөй келген. Ам оларны сонуурган номчуңар, уруглар.

ЧОГААДЫКЧЫ АЖЫПДАП ТУРАР

Бистиң эге класстарның методиктиг каттыжышкынында 12 башкылар бар. Оларның чедизи класстарның удуртукчу башкылары. Башкылар шупту даанган ажылынга кызымак, чогаадыкчы ажилдап турарлар. Оларның бирээзи — Галина Николаевна Чылбак-оолдун дугайында бижип көрейин. Ол дээди категорияның башкызы. Ажылынга кызымаа, чүткүлдүү-биле бодунун мурнунга салган сорулгаларын чедип алыры — ооң кол мөзү-бүдүжү.

Галина Николаевна амгы үеде 4 "а" класстың удуртукчу башкызы болбушаан, каттыжышкында орус дылга хамаарышкан айтырыгларны харыылап, удуртуп турар. Чыл санында башкы бүтүзге класстарга орус дылга олимпиадаларны күзөлдү-биле эрттирип, башкыларга өөреникчилериниң бергедежип турар тема-

ларын олимпиада түннелинден чугаалап берип турар кижиги. Орус дылга эң эки билиглиг болган уругларны илередип, шаңнал бижиктер-биле шаңнаары чаңчыл апарган. Башкы аныяк башкыларга күзөлдү-биле дузала-жып чоруур. Оларның кичээлдеринге олуржуп, арга-сүмезин берип турар. Галина Николаевнаның кичээлдери солун, шынарлыг, аныяк башкыларга өөредиглиг. Клазының ада-иелери-биле сырый харылзаалыг ажилдап турар. Өөреникчилери школа иштинде-даа, кожуунда-даа болуп турар хемчег-лерге идепкейлиг киржип турарлар. Ооң эки ажылының бадьткалы — хөй санын Хүндүлел бижиктер, өртектиг шаңналдар болгаш Дээди Хуралдын Хүндүлел бижип болур.

Башкы ажык кичээлдерден аңгыда, кижизидилге темазынга өөредиглиг класс

шактарын, класстан дашкаар хемчеглерни хөйү-биле эрттирип турар, үргүлчү чогаадыкчы дилээшкинде кижиги. "Эки кылган ажыл, элпек чиг-пес алдар" деп үлегер домак Галина Николаевнага дорту-биле хамааржыр. Ооң өөредип каан өөреникчилеринде хөй башкылар, эмчилер, культура ажилдакчылары дээш кымнарны чок дээр. Олар ынак башкызын утпайн, амгы үеде чедир өйлөп-өйлөп ужуражып кээп турарлар. Бо чүүлүмнү доозуп тура, Март 8 байырлалын таварыштыр Галина Николаевнага байырымны чедирип, ажил-херээ чогул, чогаадыкчы дилээшкиннери чедишкиннерлиг болурун, ол ышкаш бижыг кадыкшылды, өг-бүлезинге ааскежикти сеткилимниң ханызында күзөлдүм.

Амгы ЧАКПАК, Баян-Кол ортумак школаның башкызы.

лыг, кызымак, чүткүлдүг башкыларның бирээзи.

Айлаң Кара-ооловна Кызылдың башкы училищезин дооскан соонда "Сайзанақ" уруглар садынга ажилдаа-ла 25 чыл болганы ооң бичии чаштарга ынаан, ажылынга бердингенин херечилеп турар. Хоочун башкы бодунун байлак дуржулгалын аныяк башкыларга дамчыдып, дагдыныкчы болуп, арга-сүмезин доктаамал берип турар.

Айлаң Кара-ооловна эге класс башкылары-биле сырый харылзаалыг ажилдавышаан, бичии чаштарга тыва езу-чаңчылдарны база эң-не сонуургаарывыс тыва хүрешти өөредип, "Эрнин эрзи", "Даңгына" дээш өске-даа мөөрейлерни уругларга солун кылдыр

рып, эки дүжүттү ап турар.

Айлаң Кара-ооловна башкы кижиги болгаш "Сылдысчыгашты" уругларынга доктаамал чагыттырып берип турарындан аңгыда, оглу Сайгынын солунун коңкурстарынга кириштирип, редакцияның ажил-амыдыралын сонуурган кээп, сырый харылзажып турар.

Республикада кара чаңгыс "Сылдысчыгаш" уруглар солунун деткип, уруглар, башкылар, ада-иелер ортузунда суртаалап турарынар дээш четтирдивис, башкы. Силерниң ажил-амыдыралыңарга чедишкиннерни, кадыкшылды, өөрүшкүнү, ааскежикти күзөлдүс. Орунар ак, чоруунар чогуңгур-ла болзунам!

Адыгы СААЯ.

ХҮНДҮЛЭЭР МЕН

Мээң клазым башкызы — Тюлюш Анай-Хаак Владимировна.

Тюлюш Анай-Хаак Владимировна.

Башкымның кичээл тайылбырлары билдингир болгаш эки. Ол өөреникчилеринге эвилен-ээлдек башкы. Улугну улуг, бичиилерни бичии деп хүндүлээр кылдыр бисти чагып-сургаар. Кижиниң билбээни чүүлүн билдингир кылдыр тайылбырлап бээр. Ынчангаш мен башкымны хүндүлээр мен. Башкымга Март 8 таварыштыр бүгү-ле чүүлдерге экини күзөлдүм.

Чинчи ООРЖАК, 3"ж" класс, Кызылдың № 14 школазы

БАЙЫРЛАП-БИЛЕ!

Мен "Сайзанақ" уруглар садыныче барып турар мен. Садигим чараш, ойнаарактар хөй. Башкыларым эки. Мен шүлүктөп, ырлап билер мен.

Март 8-биле башкыларым Калина Даңзын-ооловна Даржаага, Розалия Күжүгетовна Шорланга, Аяна Доткановна Серен-Чимитке, эштерим Вика, Чаяна, Байлак, Менди, Амырга, Сайын-Белек оларга база повар Роза Дамдычаровнага, яяна Тамара Чадыр-оолга байыр чедирип тур мен!

Айыраң ООРЖАК, Кара-Хөл суур, "Сайзанақ" ясли-сад.

АЖЫЛГЫР, КЕЖЭЭ

Мээң авамны Раиса Владимировна дээр. Ол хостуг үезинде торт, блины, булочка, печенье бижыраынга, янзы-бүрү салаттар кылырынга, аргыттынарынга ынак кижиги. Кыжын кедер холхаштарны, уктарны, кылын свитерлерни бистерге аргып бээр. Авам барда ба-

жын ишти арыг, чылыг болгаш чырык кылдыр сагындырар. Мээң авам эмчиде ажилдап турар болгаш ажылынга харысалгалыг кижиги.

Кел чыдар частың байырлалы — Март 8-биле, ынак авай!

Чодураа ЭНИКПЕН, 6 класс, Черби школазы.

КЫЗЫМАККАЙ

Мээң авамны Сарыглар Саяна Дадар-ооловна дээр. Авам Ак-Даш суму чагыргазының оралакчы даргазы бооп ажилдап турар. Авам даанган ажылы база беш ажы-төлү дээш дыка-ла кызып чоруур кижиги. Ынчангаш авамны чоргаарланып, чүт-ле өөрүшкүнү, кан дег кадыкшылды база ажил-агылынга экини күзөлдүм.

Даяна СУРЕДЛАР, 7-ти классчы, Ак-Даш ортумак школазы.

ДААЙ-АВАМ

Мээң ынак даай-авамны Хертек Клара Калдар-ооловна дээр. Ол кырган-авамның эң улуг уруу. Даай-авам дааранырынга, номчутунарынга, ажилдаарынга ынак. Алды ажы-төлүнүң ынак иези, 4оол, 2 кыстыг. Эң улуг оглу Якутияда ажилдап турар, эң бичизини 11 класс доозуп турар. Март 8-биле даай-авамга байыр чедирип тур мен.

Милана ХЕРТЕК, Сарыг-Сеп школазы, 5"б" класс

ЭҢ-НЕ ЭРГИМ, ЭҢ-НЕ АЧЫ-БУЯННЫГ ...

Тыва өгбелернин төлөптүг чанчылдарының бираази — аваларга, не кижиге дээди хүндүткел. Кижиге эң-не чоок, эң-не эргим, эң-не ачы-буянныг кижиге — авазы. Ооң өпей ырызынга таалап, йөрээл сөзүн дыйнап өзери дээрге төл бурузунге улуг аас-кежик. Авазынын мерген угааныг чагыг-сөстери кижиге бурузунун амыдыралының оруунун айтыкчызы.

Тыва улус шаг-шаанда бээр не кижини аалдың буяны, эргелиг ээзи, ажы-төлдүн хайыралыг кижизи кылдыр санап чораан. Шынап-ла не кижиге чок болза, делегей кырынга

амыдырал-даа турбас. Ынчалза-даа аваларның сеткилин бодавас улус база турар.

Ие кижиге ажы-төлү дээш бүгү назынында сеткил-сагыжы дүвүрөп, дүнхүн чок олут-чыдын, уйгудыжын безин билбес. Бир эвес авазының сеткилин өөртүр деп бодаар болза, кажанда-даа хомудатпайн, карадан чаңгыс борбак чаш-даа төгүлдүрбейн чоруур болза эки.

Мээң авамны Чавырал Долаана Ертцаевна дээр. Ол дөрт ажы-төлдүг. Ававыс бистин шуптувуска ынак. Кажан-даа ооң сеткили хомудап, мунгарап чораанын көрбээн бис. Ооң

аажы-чаңы оожум-топтуг, улугну улуг деп, бичини бичи деп хүндүлөп билир. Улус мегелээр хөннү чок, шынчы. Ававыс ам-даа аныак. Чуруттунарынга ынак. Ажы-төлү бистер дээш бергелерге торулбас, кызымак. Эртен оттуп кээ-ривиске-ле амдангыг аш-чеми белең болур. Авам бистерге чараш, чылыг хептерни аргып-даа, даарап-даа бээр. Ававыс дыка кежээ. Ооң сеткилин кажанда-даа хомудатпас бис. Ынчангаш ававыска аас-кежикти, каң дег кадыкшылды күзедим.

Чинчи ЧАВЫРАЛ, 10 класс, Көк-Хаак школазы, Каа-Хем кожуун.

КЫРГАН-АВАМ

Кырган-авам назьдаан бол, Кылбас-тутпас ажылы чок. Аргыттынар, даараныр Анаа черле олурбас. Ажы-төлү бисти чаптаар, Аксы-сөзү ээлдек-чымчак, Эриг баарлыг, аяк-шайлыг, Энерелдиг кырган-авам.

Байлак ОНЗАЙ, 8 "а" класс,

Булун-Терек школазы.

МАКТАДЫП ТУРАР БИС

Мен 3 "б" класста өөренип турар мен. Башкым адын Куулар Юлия Петровна дээр. Бис башкывыска ынак бис. Юлия Петровна аныак, биске чүнү-

Чаа чылдың Елказынды да клазывыс шупту маскарад кедип, Соок-Ирейнин шаңналын алдывыс. Шагаа база солун эрткен. Бис аңа йөрээлдер күүсетти-

ЧОРГААРАЛЫВЫС, ЧӨЛӨҢГИИЖИВИС

Чырык черде эң-не эргим, хүндүткелдиг кижиге — ава. Ол бистиң чоргааралывыс, чөлөңгииживис. Ава кижиге алдын-мөңгүнге, айга-хүнге, айыраң-каас чечектерге безин деннеп четлес үнелиг.

Бисти чырык чер кырынга чаяап каан ынак ававыска четтиргенивисти өөредип, ооң дугайында бижикседивис. Ававысты Куулар Алимаа Маадыр-ооловна дээр. Ол Теве-Хая ортумаак школазында эге класстар башкызы бооп, хөй чылдарда ажылдап чоруур. Ававыс бичининден тура-ла ажылгыр-кежээ, томаанныг, дыңнангыр, биче сеткилдиг, дууваргак бооп өзүп келген. Кажан школага өөрени дээрге, өөредилгеге сунду-

луу көстүп, школаның хөй-нигит ажылдарынга идеялыг кижиге, "5" дөмдектерге өөренип чораан. Кызылдың башкы училищезин дооскаш, күш-ажылычы базымнарын Таңды кожуунун Владимировка школазындан эгелээн. Оон улаштыр ынак школазынга кээп ажылдап, хөй-хөй бичи чаштарны үжүк-бижикке өөредип чоруур. 2 оолдун, 1 кыстың ынак авазы, ада-иезинин, кады төрөөнеринин чоргааралы. Ам бо хүнде ачавыс чырык чер кырында чок-даа болза, бистерни — ийи оглун, бир кызын төлөптүг кижилер болзун дээш кыштың соогу, чайның изин дивейн доруктуруп, амыдыралдың бүгү-ле эки-багай чүүлдерин айтып

берип, арга-сүме кадып чоруур. "Ачавыс чок" деп мунгарар үени бистерге тургуспайн, ававыс кезээде өөрүшкүлдүг, чазык арын-шырайлыг чоруур кижиге. Ававыс ажылынга бердинген, аңа ынак кижиге. Ажылы дээнде дүн-хүн дивес. Хостуг үезинде дааранырынга болгаш аңгы-аңгы чөмнөр кылырынга ынак. Март 8 байырлалыбиле ынак ававыска изиг байыр чедирип, каң дег кадыкшылды, аас-кежикти, амыдыралынга улуг-улуг чедишкиннерни, ак орукту күзөп, шырайында хүлүм-зүрүүн кезээ шагда чайнап чорзун деп йөрөөвишаан, черге чедир мөгейдивис.

Уруу Ай-Куш, оглу Алим КУУЛАРЛАР, Теве-Хая школазы.

Аваларны үнеленер

Ава дээрге бүдүн делегейде улуг-даа, бичини-даа кижилернин үнелеп четпес эртинези-дир. Ава кижиге дег эки, чылыг баарлыг, эргим кижиге чок. Шупту кижилер аваларынга ынак болгаш оларга чоргаарланып чоруур.

Ынчалза-даа аваларының сеткилин хомудадан чоруурлар чок эвес, бар. Ындыг кижилер авазынын төп чоруур дерин үнелевейн чоруур, бак сагыштыг кижилер-дир. Ава кижиниң бо-даар, сактыр-ла чувези: "Күжүр төлүм экти бүдүн, кырыны тодуг-ла чорзун" деп бо-дап чоруур.

Оолдар, уруглар, аваларыңарның сеткилин кажан-даа хомудатпайн чорунар.

Ш.МОНГУШ, Теве-Хая суур.

"КИЧЭЭЛ ҮЕЗИНДЕ"
Долума СОДУНАМНЫҢ чурраан чуруу.

даа өөредип турар. Школавыска эртип турар бүгү-ле байырлалдарга, мөөрейлерге, маргылдааларга күзөлдүвис-биле кириш-турар бис. Мен бодум школага эрткен "Саазын делегейи" деп конкурска эки киришкеш, оон кожуунга база киришкеш, шаңнаттым.

Ноябрь айда тоолдар көрүлдөзү болган. Бис орус улустун "Кызыл бөртчүгөш" деп тоолун орус дылга күүсеткеш, 1-ги черни алгаш, кожуунга 1-ги черни алдывыс. Тоолду башкывыс Юлия Петровна шыңгыы белеткээн.

Клазывыста эки өөредилгелиг уруглар: Ондун Юлия, Бады-Назын Айрана, Чымба Белекмаа, Чанзынмаа Сонам, Серен-Хуурак Айбек, Кертик-оол Бадама, Чаш-оол Аржаан болгаш мен. Шупту эки өөренир дээш кызып турар бис. Башкывыс бисти бүгү-ле эки чувеге өөредип, кижизидип турар. Башкывыстын сөзүн дыйнаар болгаш ону хүндүлээр бис. Кел чыдар авалар хүнү Март 8-биле башкывыска өөрүмүнү мурнундан аас-кежикти, өөрүшкүнү, чедишкиннерни, кадыкшылды күзедим.

Долума СОДУНАМ, 3 "б" класс, Баян-Кол школазы.

*Саржаак Айрааса
Дуун-Кемчижский р-н
с. Шамы. №1 Зелинская ул-е
668112*

*Эки, аңаас салукум Сыл-
дысчыгаш! Мени Саржаак
Айраана дээр. Мен Шамы
ортумаак школазының 2-чи
класында өөренип турар мен.
Авалым Аюуша Откан-
маевна дээр. Авам-башкы.
Март 8 товарыштыр авам-
га аас-кежикти, кадыкшыл-
ды, кезээде мээ-биле кады
чорудуп күзедим.
Силерге ынак мен авай!
Айраана Саржаак,
Шамы школазы,
2 класс.*

*Мен авамым Аюуша Откан-
маевна дээр. Авам чы
ажы-төлдүг, улуг-улуг мен, оон
билгилерим көптөгөн. Авамның бис-
тер арагыттың сагышталдыр бис.
Авам дика көтөзү болгаш, чараш.
Авалым мен дудулатпастыг турар
мен. Мен авалым дика аныак мен.
Аи база биске ынак. Авамның
кызыл гели эки. Авамның, кел-
ган гелини чыгыр бис. Март
8 биле эртин авамым башыг чедирип турар
мен.
Мунгар-Аксон чыгыр
дүлүмүмүк чыгыр
Дарының көргөңүмү
Мен ба Айраана 4 класс*

«Психологтук оюн "Бодунну шылгап"»

Өвүр кожууннун Солчур ортумак школазынын баазасынга Россиянын эртем хүнүнге турскааткан ужуражылга-конференцияны Тыванын гуманитарлыг шинчилелдер институтунун эртемденнери кожууннун башкылары болгаш өөреникчилери-биле эрттирген.

Эртем ажылдакчызы Антонина Саар-ооловна Донгак эртемденнерни таныштырып, солун конференцияны ажыткан. Эртемденнер Валентина Юрьевна Сүзүкей, Зоя Мытпылаасевна Монгуш, Надежда Чылбак-ооловна Серээдар, Венера Седип-ооловна Донгак, Бадарчийн Байырсайхаан, Кызыл-Маадыр Агый-оолович Симчит олар боттарынын шинчилел ажылдарын допчузу-биле таныштырган.

Ужуражылга-конференция

Игенкейлиг киришкеннер

Ужуражылга-конференцияга кожууннун эң-не ырак Ак-Чыраа ортумак школазынын өөреникчилери — 8 классчы Чингис Тырык "5 классчың бурунгу делегей төөгүзүнүн очулгазы", 9 классчы Утулза Комбу "Чалаатынын бурун чурттакчылары — туматтар" деп илеткелдери-биле киришкеш, эртемденнериниң болгаш башкыларның бедик үнелелин ап, өртектиг белектер болгаш "Шинчилел ажылынга шылгаангай ажылы дээш" деп Хүндүлел бижиктер-биле шаңнатканнар. Бо өөреникчилерден келир үеде дыл болгаш төөгү талазы-биле шыырак шинчилекчилер үнүп болур дээрзинге бүзүрел бар.

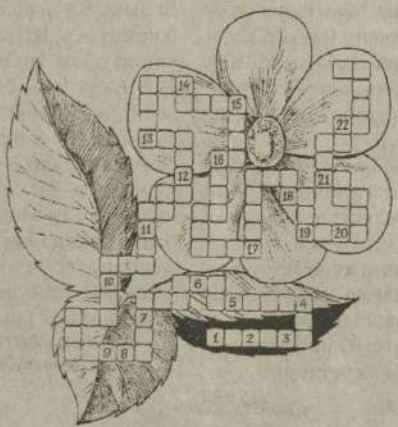
Алдынай ШОКАР, Ак-Чыраа ортумак школазында төөгү башкызы.

БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИНИ

Мөөгөн-Бүрөн ортумак школазының 5 "а" класының өөреникчизи Шеңге Буурулдай база Ак-Тал ортумак школазының 3 "б" класының өөреникчизи Сайлык Долдай-оол аваларынга Март 8 байырлаалы таварыштыр изге байырын чедирип, чылыг-чымчак сөстөрни бижип, эң эки күзээшкиннерни кылган. Уругларыңарның чедирген байырын хүлээп ап көрүңер, хүндүлүг авалар.

ЧАЙНВОРД "Частьн чечектерин чүгле аваларга"

1. Эң-не эргим киж.
2. Эң-не сагыш човаачал киж.
3. Үнелиг саазын.
4. Чечек ады.
5. СССР-ниң улустун башкызы хүндүлүг аттын эдилекчизи херэежен башкының ады.
6. Делегейде эң-не сайзырангай күрүнелернин бирээзи.
7. Күрүнө албан чери.
8. Кижиниң чоок өннүү.
9. Делегейде бир дугаар херэежен космонавт.
10. Херэежен кижиге херек чүүл.
11. Чечек ады.
12. Делегейде эң-не билдингир тыва атамиллия.
13. Тыва дыл кырында үнүп турар солуннарның бирээзиниң ады.
14. Дааранырының бир арга-хевири.
15. Пес аймаа.
16. Кады төрөөн кыс уруглар.
17. Кино азы шии тургузукчузу.
18. Чечек ады.
19. Сава аймаа.
20. Чоннун аас чогаалынын бир хевири.
21. Оглуңун кадайы.
22. Кижиниң ук-төөгүзү.

Адыгжы СААЯ тургускан.

Бот-үнелел — кижиниң боду бодунга

демдек бээри

Даштындан киж бүрүзү бодун боду аңгы-аңгы алдынар. Кижилер бот-боттарындан мөзү-бүдүжү-биле, бот-минишкени-биле, арга-мергежили-биле ылгалыр. Кол ылгалыр чүүлү — кижиниң бот-үнелелиниң угла-нышыкыны. Элээди уругларның мөзүзү өскерлиңчел, а чалыы үеде долузу-биле сайзыраар. Уругнуң дыңнангыры, эки өөредилгези чугула көргүзүг эвес-тир. Эң-не дыңнангыр, киж айындан эртпес уруг ындыг-ла кончуг аксеткилдиг, шудургу эвес бооп болур. Ортумак өөредилгелиг уруг тускай онзагай шынарларлыг-даа болза, өөредилге программазын чедир шингээдип албайн, класта хоруй берген орач чадавас. Ынчангаш школа назынын уругларның өздүдзин чүгле школачы демдектери-биле үнелес болза эки. Уруг бүрүзүнде бир-ле үнелиг, чараш, ажыттырмаан ховар шынар бар.

Кижиниң бот-үнелели — кижиниң өзэ болур. Делегейде чүве бүрүзү клеткадан бүдөр, а клетка ыяап-ла ядролу болур. Ядро дээрге кол чүүл, өзек дээни ол. Бот-үнелел ийи шынарлыг болур. Биргизи: даштыртан келген кандыг-даа медээлерни, өскерлишкиннерни кыймыш дивейн хүлээп алыры. Ийигизи: чаа медээлерни өөренип, синирип алгаш, угаан-медее

рел бодунуу-биле чаа шиитпирни хүлээри. Бир эвес бо шынарлары кошкак киж болза, ол бодунун үезинден озалдап чурттаар азы неврозтан аарый бээр. Чамдык шынарларның чижээ: бодун туттунары — эжелекчи чорук, бүзүрээчели — каралыы, чаа чүвеге удур — дуржулга альк-саары, калыг — экиргек, тергидээри — чөпшүлү.

Бот-үнелели бедик уруг

өске кижилер-биле дидим харылзаалар тургузар, критиканы хүлээп-даа, берип-даа шыдаар, бергелерге торулбас, чедишкениге менээр-гевес. Бот-үнелели куду уруг кижилерден оспаксыраар, критикадан дээр хөөнүүг болгаш чүнү-даа ыттавас, шаптараазынга таварышса күзелип чедип албас, чедишкени келирге бүзүрөс. Шын бот-үнелелиг уруглар амыдыралчы бүдүнгүр сорулгаларлыг, а кошкак бот-үнелелиг уруглар тода сорулга чок болур. А сорулга чок өөреникчи уруг канчап езулуг мөзү-бүдүштүг болурул?

Уруглар, бодунарның дугайында боданып көрүңерем.

Даалга.
1. Оюн "Дириг амытан мен".

5-10 минута иштинде бот амытан, куш азы насекомду шилип алгаш, өттүндүр шимчен, алгыр, ойна, үңкүшүра, манна, ужарын мен, шимээрге, коргуп, хоралык, амырап турарынын көргүс.

Бо даалганы эш-өөрүңү биле денге кылгаш, киж бүрүзүнүң ылгалын эскер.

2. Дептержигешке бодун дугайында бичин чогаалдылардан биж. Темазы: Мээң ынак ойнарагым. Бичин чыраанында утгундурбас болушкун. Ынак эвес хевим, чөмүм.

3. Беш-алды эш-өөрүңү аас-биле сайгарар онаалганы бергеш, оларны хайгаарып тургаш, түннелин биж. Бадал мындыг: "Ырактан коммерсант акын келгеш, төртүтүнген хүнүн таварыштыр чангыс белектен шилип ал дээрге канчаар шын шишпир сен? Ол болза чадаг-терге магнитфон, эки ном, хөй аша, кроссовка идик, Сага ажыр аян-чорук, тайгак үнүшкүн-дүр".

Эштеринден кым лидер, кым улус аайындан эртпес-тир, кым чагырамын азы хары салгалыг, баштак, могоаттыкычал, бодун бодаар-дур? Бот-үнелелдери канчаар илереп-каар эвес, тодараткаш, дептержигешке долдураарын утта.

Саяна ДАРГЫЙ-ООЛ, психолог.

ООЛДАР ЭРЕСТИНН КӨРГҮСКЕШ ...

Кызылдың №14 школазының 3"ж" класынга (башкызы Е.В. Лыка) Ада чурт камгалакчызының хүнүнге турскааткан "Мистер — 2008" деп мөөрей оолдар аразынга болуп эрткен.

Ону республиканың Өг-бүле болгаш уруглар дуза көргүзөр "Деткимче" төвүнүң ажылдакчылары Монгуш Алдынай Доржуевна, Куулар Любов Викторовна, Монгуш Виолетта Ана-тольевна кончуг солун, бедик деңгелге организастан эрттиргеннер.

Мөөрейниң түңнелин-

де, "Мистер - 2008"-тин тилекчизи — Кырынчак Артыш, "Мистер-талант" — Ложан Ай-Херел база "Мистер - силач" — Чаалыкай Антон болуп, өртектиг белектер болгаш Хүндүлел бижиктер-биле тус-тузунда шаңнатканнар. Мөөрейниң өске илдеп-кейиг киржикчилери база шаңналдарга төлептиг бол-

★ Мөөрей

ган. "Деткимче" төвү (директору Б.Д.Ооржак) бистин школа-биле сырый харылааны тудуп, кады ажылдап, Чаа чылда чедиммес өг-бүлелерни уругларынга Елканы база организастан, а бо хүннерде 10 уругларны халас чемгерип база турарлар. Шаа мындыг билчилгелиг, бот-бодун деткижер чорук кайы-даа талата ажыктыг дээрзин демдег-лээри чутула.

Ранса ОНДАР, Кызылдың №14 школазының социологуну.

<p>СЫЛДЫСЧЫГАШ "Океан-97" Бүгү Россия фестивалының дипломантызы, "Чоннар-дип-2004" республика конкурзунун лауреады, Россиянын Журналистер Эвилелиниң дипломантызы.</p>		<p>Тургузукчулары: Тыва Республиканың парлаалга болгаш илдеп-кейиги талазы-биле күрүне комитеди. Тыва Республиканың инити болгаш профессионал өөредилге яамызы.</p>
<p>Кол редактор Александр ШОЮН</p>		
<p>Редакцияның адреси: 667000, Тыва Республика, Кызыл, Красноармейская кудумчузу, 100. Парлаалгы бажыны, 4-кү казт, кабинеттер 75, 76, 77, 79.</p>	<p>ФАКС 8(394) 22-2-06-17 Телефоннары: Кол редакторнун — 2-06-17. Секретарь — 3-17-90. Килдистер — 3-17-87. Бухгалтерияның — 3-17-90.</p>	
<p>Индекси 10013.</p>	<p>Тираж 3821 экз.</p>	<p>Чагыт №140.</p>
<p>Россия Федерациязының Парлаалга, телерадиоамандыг болгаш массалык коммуникация херектериниң талазы-биле яамынын Ортааки Сибирьде регионнар ирээмин дөвискээр эргелени "Сылдысчыгаш" солуну бүртүккэн. Херечилели — Т-00015.</p>		
<p>Солуну ТР-ниң "Тываопиограф" күрүнениң унитарлыг бүдүрүдүсинең парлаан (Кызыл, Шетиница-Кравченко, 1) Парлаалгаже дујаары: график сүдүрүп понедельникте</p>		
<p>10 шакта. Херек кырында понедельникте 9.00 шакта. Редакция бижиме чүүлдерге, тырттыргай, чурбан чуруктарга, шүлүк болгаш проза чогаалдарына сайгарылга кылбас болгаш оларны элдеринге дедир эгилтес, авторлар-биле чарыктыкка, чорукка.</p>		
<p>Солуну РФ-тин парлаалга болгаш массалык коммуникация херектериниң талазы-биле Агентиелениң деткимчези-биле үндүрүп турар.</p>		